

MORGENDIENST

zondag 7 april 2019, 5^e zondag van de 40 dagen (Judica)

m.m.v. Cantorij

Grote Kerk, Wildervank

voorganger: ds. Marien Grashoff

Oefenen : *Psalm 126 / Lied 826*

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : *Psalm 126: 1*

Moment van stilte

Groet

Kyriegebed

Bidden wij tot God
voor een wereld die maar doordraait.
Een wereld
waarin gerechtigheid wordt omgebogen
tot het recht van de sterkste;
waarin vrede het exclusieve bezit wordt
van de machtigen en rijken;
waarin mensen zonder macht en glorie
altijd aan het kortste eind trekken
Daarom bidden wij:
HEER ONTFERM U!

Bidden wij tot God
voor mensen die maar doordraaien.
Mensen
die zich schikken in de race
om meer en groter;
die meedoen aan het buitensluiten
van wie geen winnaars mogen heten;
die voortdurend de vrede verbreken
waarop de wereld wordt gebouwd.
Daarom bidden wij:
HEER ONTFERM U!

Zo bidden wij
door Christus, onze Heer.
Amen.

Woord van bemoediging¹

Wie woont in de hoede van de EEUWIGE,

---

¹ Naar Psalm 91,1.11v,15. Idee van Jan de Jongh, *De honderd dagen rond Pasen* (Zoetermeer: Meinema, 1997, 2e druk) p50.

OVERNACHT IN DE SCHADUW VAN DE STERKE.

Want hij zal zijn engelen zenden
OM ONS OP HANDEN TE DRAGEN.

'Roept hij mij aan, ik antwoordt hem.
IK ZAL HEM BEHOEDEN EN BEWAREN,'
ZEGT ONZE GOD.
AMEN.

Zingen : *Psalm* 126: 2, 3

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag²

Ruimte voor de kinderen

Lezing uit het Oude Testament : Jesaja 58,6-10³

Zingen : *Lied* 146c: 5, 6

Lezing uit het Evangelie : Lukas 20,9-19⁴

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : *Lied* 210: 1, 3

Preek

De gelijkenis van de onrechtvaardige pachters heeft een gevaarlijke uitleggeshiedenis. Al sinds de middeleeuwen werden deze woorden van Jezus als volgt uitgelegd.

De wijngaard is Israël, het land zowel als het verbondsvolk, ofwel alle Joden; de knechten zijn de profeten en de zoon is Jezus, de messias. Dat betekent dat het Joodse volk niet alleen de profeten heeft verworpen, maar ook Gods zoon, Jezus Christus, en daarmee hebben ze zowel de rechten op hun land als hun plaats in Gods verbond met de mensen voorgoed verspeeld.

Dat was een buitengewoon gevaarlijke uitleg, want binnen de kortste keren waren talloze christenen, van brave burgers tot koene kruisvaarders, maar al te graag bereid die 'heer van de de wijngaard' een handje te helpen bij het straffen van die ongehoorzame Joden. Vooral in de weken vóór Pasen konden zomaar pogroms uitbreken, van York tot Worms of Granada, en de Eerste Kruistocht spande de kroon met de volledige uitmoording van Jeruzalem in 1099 als bloedig dieptepunt. Vele duizenden Joden werden in een orgie van geweld vermoord.⁵ En omdat mensen van de geschiedenis liefst zo weinig mogelijk leren, herhaalden de pogroms zich ook na de middeleeuwen, vooral in Oost-Europa en Rusland. Maar opnieuw was het

---

² *Dienstboek*, p110.

³ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – iets bewerkt.

⁴ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – bewerkt.

⁵ Een [onthutsend bloedige geschiedenis](#) die wij, net als bijvoorbeeld de [slavenhandel](#), gemakkelijk uit ons historisch bewustzijn laten verdwijnen.

absolute dieptepunt aan het westen voorbehouden: de industriële uitroeiing van 6 miljoen Joden.

De gevaarlijke uitleg van deze gelijkenis is daarvan uiteraard niet de oorzaak. Maar het heeft die moordpartijen wel mede gelegitimeerd en de gemoederen flink opgestookt. En wordt de gelijkenis ook niet verteld door liefst drie van de evangelisten?⁶ Toen de nazi's tenslotte geen religieuze argumenten meer nodig hadden om Joden – en meteen ook maar zigeuners, homoseksuelen en verstandelijk gehandicapten – uit te roeien, stond de kerk met de mond vol tanden. Want Jezus had het met deze gelijkenis toch zelf aangekondigd?

Op die manier mogen wij de gelijkenis dus nooit meer uitleggen! Het Evangelie *kàn* niet bedoeld zijn als een wapen om onschuldig bloed te vergieten. Zelfs als je die uitleg op zich zou kunnen verdedigen, mag je hem zo niet gebruiken. Want God wil dat mensen *leven*, en in *vrede* leven. Punt.

-

In vrede leven, zittend onder je wijnstok en je vijgeboom, is een zeer bijbels beeld. Het wordt verteld van koning Salomo die alle vijanden versloeg, zodat het volk in vrede en welzijn kon leven.⁷ Het is het beeld dat profeten als Micha en Zacharja gebruiken om het komende heil van God aan te duiden: zitten onder je wijnstok en je vijgeboom.⁸ De profeet Joël schildert het visioen nog wijds: ook de grond en de dieren zullen delen in Gods vrede, terwijl de mensen de vrede zullen leren van een *leraar der gerechtigheid*.⁹

Dat laatste van Joël is belangrijk. Leven in het Beloofde Land is prachtig, met wijn en vijgen onder handbereik, maar de vrede is pas werkelijk daar wanneer er daadwerkelijkheid gerechtigheid gedaan wordt. Wanneer de aarde, de dieren en alles wat groeit op de beste mogelijke manier wordt verzorgd. De vrede van God laat zich ook zien in zoiets gewoons en komisch als de koeien van Gerrit-Jan die in het voorjaar weer naar buiten mogen.¹⁰ Dat moet je leren, steeds opnieuw. Dan kunnen mensen vruchten plukken en dan komen ze allemaal tot hun recht. Dan is er genoeg voor iedereen en hoeft niemand te roven, te vluchten voor hongersnood of te vechten om een plekje grond.

Dat is precies waar Jesaja de vinger bij legt: *er wordt niet serieus gewerkt aan gerechtigheid*. Alsof het een opsomming betreft van de werken van barmhartigheid noemt de profeet wat er gedaan moet worden, maar niet gedaan wordt, namelijk:¹¹ ketenen losmaken en banden verbreken, verdrukten bevrijden en het juk breken, brood delen en armen huisvesten, naakten kleden en naasten liefhebben. Als dat niet wordt gedaan, leeft een volk niet in het licht, maar

---

⁶ Eerst [Markus 12,1-12](#), dan [Matteüs 21,33-46](#) en tenslotte [Lukas 20,9-19](#). Johannes heeft kennelijk niets met wijngaarden (wel met wijn: de [bruiloft te Kana](#)), terwijl Mateüs liefst drie gelijkenissen vertelt rond de wijngaard. Lukas heeft er twee en Markus één.

⁷ [1 Koningen 5,4-5](#) (in sommige vertalingen 4,24-25).

⁸ [Micha 4,4](#) en [Zacharja 3,10](#).

⁹ [Joël 2,21-23](#), maar lees ook de rest van het hoofdstuk, waarin Gods Geest een belangrijke rol speelt.

¹⁰ Nog terug te zien bij ['Expeditie Grunnen' op RTV Noord](#) (vanaf 05:30).

¹¹ De poëtische structuur van [Jesaja 58,6v](#) benadrukt het belang door die 'werken van barmhartigheid' te rangschikken in tweemaal twee tweetallen. In het Hebreeuws zijn dat acht versregels van elk drie of vier woorden, waarin de werkwoorden het belangrijkste zijn. Want [God is een werkwoord](#).

in duisternis. Wie niet de vlam van de gerechtigheid kent, zal nooit werkelijk in vrede en veiligheid kunnen leven.¹²

-

Goed, we weten nu hoe we de gelijkenis nooit meer mogen gebruiken en dat het doen van gerechtigheid de absolute voorwaarde is om in werkelijke vrede te kunnen leven. Nu wijzelf. Wat zegt de gelijkenis ons?

Misschien herkennen we ons wel in die drie knechten. Misschien horen we wel bij de mensen die steeds weer opstaan tegen onrecht. Misschien zetten wij ons met alles in om de aarde te bewaren voor verwoesting en plundering. Misschien zijn wij de mensen die dieren een waardig leven willen gunnen. Maar niemand wil naar ons luisteren en de wereld draait gewoon door. Dan voel je je inderdaad buitengesloten en afgedroogd, als iemand die een pak slaag kreeg.

Misschien herkennen wij iets van die zoon en die vader in onszelf. Misschien willen wij ook met alle macht geloven dat de mensen en de aarde vruchten van gerechtigheid en vrede zullen opleveren. Ondanks alle kwaad. Misschien wordt dat geloof van ons wel heel erg op de proef gesteld.

Misschien herkennen we ons in het volk aan wie Jezus deze gelijkenis vertelt. Het volk dat de vruchten van gerechtigheid en vrede wel wil plukken, maar dan alleen voor zichzelf wil houden. Als wij er zelf maar beter van worden. God voor ons allen – maar verder gewoon ieder voor zich.

Misschien herkennen we ons in de pachters van de wijngaard. Misschien zijn wij die mensen die de vruchten van gerechtigheid en vrede voor onszelf willen houden. Of voelen we ons toch stiekem de ware gelovigen, die verder zijn dan 'de anderen'. Misschien snijden wij toch ongemerkt of onbewust het Evangelie bij tot het formaat dat ons het beste past. Kiezen moet ieder mens, maar verantwoorden wij ook eerlijk waarom wij iets wel of niet kiezen?¹³

Misschien herkennen wij Jezus zelf in die zoon die eruit wordt gegooid en gedood – en ook in die afgekeurde steen die hoeksteen werd. De gelijkenis laat dat nadrukkelijk toe. Maar als wij Jezus erin herkennen, moeten we niet gaan wijzen naar anderen, maar eerst onszelf afvragen of wij misschien de Heer buitensluiten en in feite doodmaken. Gewoon door de dingen die wij *niet doen*.

De bron van het licht waarover Jesaja spreekt is hetzelfde als de oorsprong van de vruchten

---

¹² 'Wie niet de vlam der gerechtigheid kent, wordt nooit een goede jurist,' was een uitspraak van [Eduard Meijers](#) (1897-1954), hoogleraar burgerlijk recht en internationaal privaatrecht in Leiden en grondlegger van het huidige Burgerlijk Wetboek. Meijers werd om zijn Joodse afkomst in 1940 van de universiteit verbannen – waartegen zijn promovendus professor [Rudolph Cleveringa](#) een [vlammend protest](#) hield – en tenslotte gedeporteerd naar Theresienstadt dat hij wonderwel overleefde. 'Zo God het wil', had Cleveringa gezegd aan het slot van zijn rede.

¹³ De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat deze alinea niet in de preek zat zoals ik die vanmorgen hield. Stilzwijgend was ik de pachters toch vergeten – hetgeen te denken geeft. Het gesprek bij de koffie maakte mij er attent op: Jan, bedankt!

van de wijngaard in de gelijkenis van Jezus. Die bron en die oorsprong is de Torah, Gods Woord. Wie dat Woord werkelijk hoort, kan niet anders dan gerechtigheid en vrede najagen.

Maar wie eigent zich dat Woord toe? Alleen één uitverkoren schare, terwijl de rest van de mensen er helaas naast grijpen? Alleen de selecte kring van theologen en beroepsgelovigen, zodat de rest van het volk er niet aan te pas komt? Gods Woord is vanaf de eerste scheppingsdag bedoeld voor heel de aarde. Zijn volk krijgt daarin een speciale rol en die roeping houdt niet op tot alles voltooid is. Maar ook wie later aangesloten zijn, waaronder de kerk, heeft een eigen rol gekregen. En vooral al die mensen die niet behoren tot het verbondsvolk of de kerk hebben hun eigen rol.

Want Gods gerechtigheid is geen exclusieve gave aan een kleine minderheid. Die gerechtigheid wil heel de schepping tot volmaking brengen. De vruchten daarvan zijn bedoeld voor alle mensen, en zelfs voor de dieren en de grond.¹⁴ De gelijkenis roept ons op om zonder ophouden mee te werken aan die roeping. En elke keer dat we van dat spoor afraken mogen we het weer opnieuw oppakken.

*Gij Woord dat antwoord vraagt, o Heer,
geef dat wij u herkennen mogen.*

Amen.

Zingen : *Lied 826*

DIENST VAN HET ANTWOORD

Uitleg liturgische schikking

*Luister naar de stem
die klinkt in je hart.
Sta niet toe
kwaad
met kwaad
te vergelden*

*Bouwen
aan Gods Koninkrijk
toont de Kracht
uit naam van de Liefde.*

Collecte

Gebeden

Onze Vader

Slotlied : *Lied 657: 1, 2, 3*

Zegen

¹⁴ Zie het visioen in [Joël 2](#), maar ook bv. de [slotverzen van Jona](#).